

УПРАВЛІНСЬКІ, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, СОЦІОЛОГІЧНІ ТА ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

УДК 796.011:061.237(477)

БОНДАР А. С., КОТЛЯР С. М., ТИХОНОВА Н. В.

Харківська державна академія фізичної культури

Теоретичні засади дитячо-юнацького та резервного спорту в Україні

Анотація. Мета: вивчення теоретичних засад дитячо-юнацького та резервного спорту. **Матеріали і методи:** монографії, дисертаційні роботи, автореферати дисертацій, наукові статті, публікації; методи: аналіз літературних джерел і документів, методи системного аналізу. **Результати:** На підставі аналізу наукових праць провідних вчених радянського та сучасного періодів, таких як Б. Ашмарин, В. Бальсевич, Т. Бондар, О. Борисова, В. Волков, В. Філін, О. Вацеба, А. Нестерова, І. Приходько, Г. Путятіна, С. Родак, С. Стадник, Л. Чеховська, О. Шинкарук та ін., розкрито концептуальні положення дитячо-юнацького та резервного спорту, його структуру та особливості розвитку. **Висновки:** компіляція матеріалів наукових досліджень сприятиме подальшому науковому пошуку у напрямку вдосконалення дитячо-юнацького та резервного спорту в Україні.

Ключові слова: теоретичні засади, наукові дослідження, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, структура, компоненти.

Вступ. У Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 828-р) зазначено, що одним з пріоритетних напрямів розвитку сучасного спорту є створення умов для розвитку дитячого, дитячо-юнацького та резервного спорту і це не випадково, адже саме дитячо-юнацький та резервний спорт є основою розвитку спорту вищих досягнень.

Дитячо-юнацький спорт є запорукою розвитку резервного спорту, а також умовою формування здорового суспільства. Він вирішує не лише оздоровчі завдання, а також вирішує важливі соціальні проблеми, а саме забезпечує активний відпочинок дітей, допомагає заповнити дозвілля у вільний від навчання час, запобігає виникненню шкідливих звичок, вилучає дітей з вулиць, сприяє формуванню здорового способу життя, допомагає дитині соціалізуватися у суспільстві, самореалізовуватися, налагоджувати нові дружні стосунки, спілкуватися, розважатися.

На сьогоднішній день питання розвитку дитячо-юнацького та резервного спорту досить широко представлені в роботах О. Андріанової (2011), Н. Середи (2012), С. Стадник (2011, 2012), І. Петренко (2012), Г. Путятіної (2007) та ін. авторів, які розкривають особливості діяльності позашкільних навчальних закладів, таких як ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ, а також спеціалізованих навчальних закладів I–II рівня акредитації – училищ фізичної культури. У наукових дослідженнях О. Шинкарук (2011), розглянута система відбору спортсменів і орієнтації їх підготовки в процесі багаторічного вдосконалення. У низці досліджень вивчався системний підхід до підготовки спортсменів, в яких обговорили окремі питання підготовки юних спортсменів (О. Камаєв, 2009, В. Платонов, 2004).

Слід зазначити, що більшість сучасних досліджень спрямоване на вивчення спеціалізованих навчальних закладів, які ведуть підготовку спортивного резерву, розглядається організаційна структура спортивних шкіл та училищ фізичної культури, умови їх функціонування, напрямки їх діяльності, деякими авторами розроблені цільові програми вдосконалення діяльності спортивних шкіл (Г. Путятіна, 2007) і училищ фізичної культури (С. Стадник, 2012), проте, в роботах сучасних авторів, не розглядалася проблема органі-

заційно-управлінських умов розвитку дитячо-юнацького та резервного спорту, що і зумовило вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно Тематичного плану науково-дослідної роботи Харківської державної академії фізичної культури на 2011–2015 рр. за темами «Удосконалення підготовки спортсменів у технічних та прикладних видах спорту», 2.5. «Удосконалення тренувального процесу в зимових видах спорту», 1.5. «Методологічні основи стратегічного розвитку сфери фізичної культури та спорту в регіоні» (державний реєстраційний номер 0113U004615).

Мета дослідження: вивчення теоретичних засад дитячо-юнацького та резервного спорту.

Завдання дослідження:

1. На підставі теоретичного аналізу розкрити структуру та особливості розвитку сучасного дитячо-юнацького та резервного спорту.

2. Розглянути основні напрямки наукового пошуку вітчизняних та закордонних вчених щодо дитячо-юнацького та резервного спорту.

Матеріал та методи дослідження. У ході дослідження було вивчено наукову літературу, а саме монографії, дисертаційні роботи, автореферати дисертацій, наукові статті та публікації. У ході дослідження використовувався комплекс наукових методів: а) аналіз літературних джерел; б) аналіз документів; в) методи системного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. У законах України «Про державну підтримку молодіжних і дитячих суспільних об'єднань», «Про загальну середню освіту», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт», у нормативних документах – Національній програмі розвитку фізичної культури і спорту, Національній програмі виховання дітей та молоді в Україні, Резолюції Генеральної асамблеї Організації об'єднаних націй «Спорт як засіб сприяння освіті, здоров'ю, розвитку і миру» визначені актуальні завдання морального, духовного, ціннісного розвитку підростаючого покоління, підготовки до активної творчості, соціально значущої та сповненої особистісного змісту діяльності дитячого та юнацького колективів. Важливого значення у рішенні цих завдань набуває дитячо-юнацький та резервний спорт.

О. Вацебою, Е. Вільчковським, О. Жабокрицькою, М. Зубалієм, О. Куцом, А. Цьосем, Б. Шияном охарактеризовано педагогічні умови ефективного впливу позашкільних спортивних занять на виховання фізичної культури учнів загальноосвітніх шкіл. Цьому питанню присвячені численні праці російських учених (В. Бальсевич, Н. Барішева та ін.) [16].

Як зазначає Т. Ніжевська у своїй науковій публікації «Теорія та методика дитячого та юнацького спорту як навчальна дисципліна підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту» (2008) [11], активна розробка актуальних питань юнацького спорту в нашій країні почалася в повоєнні роки і пройшла декілька етапів: від вивчення окремих розділів, що характерно для робіт 1951–1960 рр., до крупних узагальнюючих публікацій 1974–1980 рр. У роботах зазначеного часу головну увагу спеціалістів було сконцентровано на визначенні закономірностей, які властиві для підготовки дітей та підлітків у зв'язку з їх віковими особливостями. У цьому напрямку були досягнуті такі результати: встановлені основні етапи багаторічного тренування і раціональна спрямованість процесу тренування на кожному з них; обґрунтовані ефективні засоби та методи розвитку фізичних якостей; вивчено вплив занять спортом на організм юного спортсмена; розроблені питання відбору та спортивної орієнтації; визначені особливості методики занять з юними спортсменами різного віку та кваліфікації.

Концептуальні положення розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні сформовано вітчизняними ученими радянського періоду, таким як Б. Ашмарин, В. Бальсевич, В. Волков, А. Гужаловський, Л. Матвеев, В. Філін, Н. Фомінтаін, а також подано у фундаментальних працях сучасних українських теоретиків: М. Булатової, Л. Волкова, О. Демінського, Т. Круцевич, Г. Максименка, В. Платонова, К. Сахновського, Л. Сергієнка та ін. [15].

Сьогодні продовжено науковий пошук у напрямку оптимізації розвитку дитячо-юнацького та резервного спорту у нашій державі, про це йдеться у наукових публікаціях О. Шинкарук «Формування погляду на розвиток дитячо-юнацького спорту шляхом аналізу діяльності спортивних шкіл за

1996–2003 рр.» (2004) [21], А. Нестерової «Правові аспекти розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні» (2008) [10], зокрема автори сходяться на думці, що найважливішими умовами розвитку спорту вищих досягнень та підвищення ефективності олімпійської підготовки є удосконалення системи дитячо-юнацького спорту в країні на основі сучасних даних науки і світової практики, це також підкреслює О. Вареник у своїй роботі «Особливості організації та розвитку дитячо-юнацького спорту у різних країнах світу» (2007) [4]. Деякі аспекти формування спортивного резерву у олімпійських видах спорту в умовах комерціалізації й професіоналізації висвітлює О. Борисова у науковій статті «Теоретико-методологічні засади розвитку професійного спорту (на матеріалі тенісу)» (2013) [3].

Дослідженням визначено структуру дитячо-юнацького та резервного спорту в Україні [12–14; 19] (рис. 1).

Вітчизняними науковцями виокремлюються складові сучасної системи дитячо-юнацького та резервного спорту. Зокрема у дослідженні О. Гончаренко, О. Міщенко «Деякі питання профорієнтаційної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах» (2009), яке спирається на наукові доробки Л. Іванова (2004) [7], Л. Липової, П. Замаскіної, В. Малишевої (2007) [9], розглядається діяльність спеціалізованих спортивних класів загальноосвітніх шкіл. У дослідженні розглядається питання профорієнтаційної діяльності серед старшокласників спеціалізованих класів та підкреслюється позитивний ефект від їх високої рухової активності, про що свідчить високий рівень здоров'я цих учнів.

У наукових роботах Т. Бондаря (2009, 2010) детально вивчено систему шкільних фізкультурно-спортивних (оздоровчих) клубів. Автором доведено, що фізкультурно-спортивний клуб, як організація, що побудована за принципом учнівського самоврядування, є надзвичайно ефективною формою роботи із школярами щодо виховання у них дієвого відношення до власного здоров'я та формування фізичної культури особистості, їм також науково обґрунтовано та розроблено організаційно-педагогічну технологію

Рис. Організаційна структура дитячо-юнацького та резервного спорту в Україні

менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів [2].

Значний масив наукових доробок складають праці присвячені діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл. У роботах О. Андріанової (2012), Г. Путятіної (2008), І. Петренко (2012), І. Приходько (2009), Н. Середи (2009) широко висвітлено організаційно-правові та економічні засади функціонування дитячо-юнацьких спортивних шкіл України, виявлено фактори, що впливають на проведення спортивного набору, розглянуто маркетингову діяльність спортивних шкіл у сучасних ринкових умовах.

Організації діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл як складовій системи позашкільної освіти присвячено праці Є. Баженкова, В. Бауера, С. Валяєва, О. Жданової, Н. Жмарєва, Ю. Карпова, А. Малініна, А. Мішукова, А. Нестерової, С. Панаріна, С. Подобед, І. Самсонова, Л. Чеховської, В. Чистякова, Д. Перепльотчикова, О. Шинкарук та ін. На сьогодні розглянуто питання вдосконалення матеріальної бази ДЮСШ, стан нормативного забезпечення, навчально-тренувального процесу, кадрової та господарської роботи; висвітлено шляхи подолання існуючих організаційних недоліків сучасної системи ДЮСШ [14; 16; 20].

Крім того, вітчизняні дослідники вивчали оздоровчий та виховний компоненти дитячо-юнацького спорту, зокрема формування здорового способу життя та організацію виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах. Так О. Свириденко у науковій праці «Педагогічні умови виховання здорового способу життя підлітків у дитячо-юнацьких спортивних школах» (2010) [17] визначив зміст виховання здорового способу життя підлітків у ДЮСШ (формування у підлітків свідомості щодо збереження і зміцнення здоров'я; спільна діяльність батьків та тренерів-викладачів з метою виховання здорового способу життя; формування поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій, емоційної сфери щодо здорового способу життя; відношення до навколишньої дійсності під час виховання здорового способу життя; самовиховання та самоконтроль) та принципи виховання здорового способу життя підлітків у ДЮСШ (активності, зацікавленості та змагальності; конкретності та перспективності; самостійності й ініціативи; цілеспрямований підхід до процесу виховання здорового способу життя; поєднання практичної діяльності й праці з виховними впливами; взаєморозуміння і гуманності; системності, погодженості виховних впливів на особистість підлітка).

Т. Ротерс та В. Мазін у науковій роботі «Постановка проблеми організації виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах» (2012) [16] зазначено, що виконання завдань, покладених на ДЮСШ державою, включає три взаємопов'язані аспекти: спортивний (розвиток здібностей вихованців в обраному виді спорту, підготовка спортивного резерву для збірних команд України), фізкультурний (повноцінне оздоровлення, забезпечення змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, формування навичок здорового способу життя) і виховний (сприяння гармонійному вихованню, самореалізації вихованців).

Актуальним залишається питання розвитку резервного спорту в Україні, який є похідною дитячо-юнацького спорту та дає підґрунтя спорту вищих досягнень. Зокрема в Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту [10] зазначено, що система резер-

вного спорту забезпечує підготовку спортсменів, які закінчили спортивні школи і мають реальні можливості для досягнення високих результатів міжнародного рівня та успішної участі у Всесвітніх студентських іграх. Ця система об'єднує спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, спортивні команди міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, АР Крим, областей, міст, Києва та Севастополя, а також товариств, федерацій.

У своїй роботі «Актуальні питання діяльності спеціалізованих навчальних закладів резервного спорту» (2009) [15] С. Родак та О. Вацеба відзначають, що важливою умовою ефективного й результативного функціонування системи вітчизняного спорту вищих досягнень є належний розвиток резервного та дитячо-юнацького спорту. Автори досліджують історію формування системи резервного спорту, відзначаючи, що перші загальноосвітні школи-інтернати спортивного профілю з'явилися ще за часів Радянського Союзу у 1966 р. та досліджують її сучасний стан. Навчальні спортивні заклади, підкреслюють автори, є складовою частиною системи освіти України й мають за мету підготовку спортсменів високої кваліфікації – резерву до національних збірних команд із відповідних видів спорту. В роботі зазначено, що станом на 2009 р. в Україні налічувалося 18 спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю, серед них – дев'ять училищ фізичної культури, три училища олімпійського резерву, чотири ліцеї-інтернати спортивного профілю, дві загальноосвітні школи-інтернати спортивного профілю, в яких ведеться підготовка спортсменів з олімпійських літніх та зимових, а також неолімпійських видів спорту.

Більш детально діяльність училищ фізичної культури України висвітлювала у своїх наукових працях С. Стадник, зокрема у дисертаційній роботі «Організаційно-управлінські умови діяльності училищ фізичної культури в Україні» (2013) [18] подано результати комплексного аналізу училищ фізичної культури в Україні, визначено напрямки їх організаційно-управлінської діяльності, запропоновано проект цільової комплексної програми оптимізації діяльності училищ фізичної культури України та план його практичної реалізації.

У роботах деяких вчених розглянуто систему підготовки юних спортсменів у окремих видах спорту. Так О. Колотуха у своїй роботі «Дитячо-юнацький туризм в Україні як специфічна територіальна рекреаційна система» (2002) [8] підкреслює соціальну значущість рекреаційно-туристської діяльності дітей та характеризує систему спеціалізованих туристсько-краєзнавчих закладів, які є основою системи дитячо-юнацького туризму в нашій країні. Крім мережі спеціалізованих туристсько-краєзнавчих закладів, зазначає автор, дитячо-юнацький туризм входить складовою частиною до системи комплексних позашкільних закладів – Палаців, центрів, будинків позашкільної роботи. Дитячо-юнацький туризм в Україні, зазначено у роботі, підпорядкований Міністерству освіти і науки. Поруч із спеціалізованими закладами еколого-натуралістичного профілю й закладами дитячо-юнацької технічної творчості та комплексними позашкільними закладами (палаці, центри, будинки позашкільної роботи, дитячо-юнацькі центри) спеціалізовані туристсько-краєзнавчі заклади є складовою частиною системи

позашкільної освіти та виховання в Україні. На базі центрів дитячо-юнацького туризму і краєзнавства (станцій юних туристів), на турбазах, в таборах можуть організовуватися й працювати тимчасові туристські, краєзнавчі, екскурсійні групи, загони, гуртки, секції, сформовані на період проведення туристського заходу, роботи бази, табору як правило початкового рівня.

Слід також зазначити, що систему дитячо-юнацького спорту формують фізкультурно-спортивні організації створені громадською ініціативою, як наприклад федерації, спортивні товариства та об'єднання. Останнім часом в Україні все більшої популярності серед дітей та молоді набувають технічні та спортивно-прикладні види спорту, поширенню яких сприяє Товариство сприяння обороні України [6]. Однак на сьогоднішній день це питання залишається мало вивченим. Серед наукових досліджень вітчизняних авторів ми зустріли роботи В. Градусова «Вікові етапи нормування спортивної майстерності в мотокросі (1988), І. Волобуєвої та В. Градусова «Особливості підготовки починаючих парашутистів в аероклубах та парашутних клубах України» (2006) та Е. Басенко, В. Ашанина, В. Градусова «Креативність і спортивний результат в автоспорті (картинг)» (2007), в яких здебільшого розглянуто змістово-методичні засади або спеціальні

характеристики спортсменів технічних видів спорту і майже не розглянуто питання залучення дітей до занять цими видами спорту [1; 6].

Висновки. Таким чином, проведене дослідження показало, що не зважаючи на наявність великого масиву науково-методичних доробок сучасних вчених присвячених проблемам дитячо-юнацького та резервного спорту, зокрема питанням нормативно-правового регулювання, вивчення оздоровчого та виховного компонентів дитячо-юнацького спорту, вдосконалення системи підготовки юних спортсменів, діяльності навчальних фізкультурно-спортивних закладів та фізкультурно-спортивних організацій, на сьогоднішній день відсутні сучасні наукові дослідження, які компілюють та узагальнюють теоретичні знання щодо дитячо-юнацького та резервного спорту як цілісної соціальної системи. У свою чергу, розробка теоретичних засад, сприятиме подальшому науковому пошуку щодо удосконалення системи дитячо-юнацького та резервного спорту в нашій країні.

Перспективи подальших досліджень. Подальшого наукового пошуку потребують питання залучення дітей до занять неолімпійськими видами спорту, зокрема технічними та спортивно-прикладними видами спорту.

Список використаної літератури:

1. Басенко Е. В. Креативность и спортивный результат в автоспорте (картинг) / Е. В. Басенко, В. С. Ашанин, В. А. Градусов // Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: ХДАДМ, 2007. – Вип. 11. – С. 5–7.
2. Бондар Т. С. Організаційно-педагогічна технологія менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів: дис. ... канд. наук фіз. вих. : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Т. С. Бондар. – Харків, 2010. – 232 с.
3. Борисова О. В. Теоретико-методологічні засади розвитку професійного спорту (на матеріалі тенісу) / О. В. Борисова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2013. – № 8 (267). – Ч. І. – С. 129–138.
4. Вареник О. Н. Особенности организации и развития детско-юношеского спорта в разных странах мира / О. Н. Вареник // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Харків: ХДАФК, 2007. – № 12. – С. 322–324.
5. Волков Л. В. Теория и методика детского и юношеского спорта. – К.: Олимпийская литература, 2002. – 294 с.
6. Волобуєва І. В. Особливості підготовки починаючих парашутистів в аероклубах та парашутних клубах України / І. В. Волобуєва, В. О. Градусов // Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: ХДАДМ, 2006. – Вип. 12. – С. 26–31.
7. Іванова Л. Особливості профільного навчання з фізичної культури / Л. Іванова // Фізичне виховання в школі. – 2004. – № 1. – С. 5–6.
8. Колотуха О. В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як специфічна територіальна рекреаційна система / О. В. Колотуха // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – № 36. – С. 283–288.
9. Липова Л. А. Система профільного навчання в середній загальноосвітній школі: завдання і досвід / Л. А. Липова, П. І. Замаскіна, В. В. Малишев // Профільне навчання: теорія і практика. – К.: Компас, 2007. – 192 с.
10. Нестерова А. Правові аспекти розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні / А. Нестерова // Спортивний вісник Придніпров'я : [Науково-практичний журнал]. – Дніпропетровськ: ДДІФКС, 2008. – № 1. – С. 100–103.
11. Ніжевська Т. В. Теорія та методика дитячого та юнацького спорту як навчальна дисципліна у підготовці майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту / Т. В. Ніжевська // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 3. – С. 10–12.
12. Платонов В. Н. Концептуальные положения развития юношеского спорта в Украине / В. Н. Платонов, К. П. Сахновский // Молодежь наука олимпизм : II Международный форум. – М.: Современный спорт, 2002. – С. 173–176.
13. Приходько І. Училища фізичної культури в системі підготовки спортивних резервів / І. Приходько С. Левадня // Молода спортивна наука України. – 2008. – В. 12. – Т. 1. – С. 265–269.
14. Путятіна Г. М. Організаційні аспекти оптимізації діяльності спортивних шкіл на основі програмно-цільового управління: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 / Г. М. Путятіна. – Харків, 2008. – 21 с.
15. Родак С. Актуальні питання діяльності спеціалізованих навчальних закладів резервного спорту / С. Родак, О. Вацеба // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: [зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки]: [уклад. А. В. Цюсю, С. П. Козіброцький]. – Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – № 2(6). – 117 с.
16. Ротерс Т. Т. Постановка проблеми організації виховного процесу в дитячо-юнацьких спортивних школах / Т. Т. Ротерс, В. М. Мазін // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: [Збірник наукових праць]. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – Випуск 24. – С. 294–301.
17. Свириденко О. О. Формування здорового способу життя підлітків у дитячо-юнацькій спортивній школі / О. О. Свириденко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – 2007. – Вип. 3–4 (55–56). – С. 224–229.
18. Стадник С. Оптимізація управління діяльністю училищ фізичної культури України на основі програмно-цільового методу управління / С. Стадник // Молода спортивна наука України: [зб. наук. праць з галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини]. – Л.: ЛДУФК, 2012. – Вип. 16. – Т. 4. – С. 156–162.
19. Филин В. П. Теория и методика юношеского спорта: [Учеб. пособие для институтов и техникумов физ. культ] / В. П. Филин. – М.: ФизС, 1987. – 128 с.
20. Чеховська Л. Роль спортивних шкіл у розвитку видів спорту / Л. Чеховська, І. Карпа, В. Пасічник // Матеріали Все-

української науково-практичної конференції з міжнарод. участю «Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення». – Львів, 2008. – С. 61–68.

21. Шинкарук О. А. Формування погляду на розвиток дитячо-юнацького спорту шляхом аналізу діяльності спортивних шкіл за 1996–2003 рр. / О. А. Шинкарук // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 2. – С. 65–69.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2014 р.

Опубліковано: 30.04.2014 р.

Аннотация. Бондарь А. Теоретические основы детско-юношеского и резервного спорта в Украине. Цель: изучение теоретических основ детско-юношеского и резервного спорта. **Материалы и методы:** монографии, диссертационные работы, авторефераты диссертаций, научные статьи, публикации; методы: анализ литературных источников и документов, методы системного анализа. **Результаты:** На основании анализа научных трудов ведущих ученых советского и современного периодов, таких как Б. Ашмарин, В. Бальсевич, Т. Бондарь, О. Борисова, В. Волков, В. Филин, О. Вацеба, А. Нестерова, И. Приходько, Г. Пуяткина, С. Родак, С. Стадник, Л. Чеховская, О. Шинкарук и др., раскрыты концептуальные положения детско-юношеского и резервного спорта, его структура и особенности развития. **Выводы:** компиляция материалов научных исследований будет способствовать последующему научному поиску в направлении совершенствования детско-юношеского и резервного спорта в Украине.

Ключевые слова: теоретические основы, научные исследования, детско-юношеский спорт, резервный спорт, структура, компоненты.

Abstract. Bondar A. Theoretical foundations of youth and sports in Ukraine backup. Purpose: studying of theoretical principles of youth and reserve sport. **Materials and methods:** monographs, thesis, authors' abstracts of thesis, scientific articles, publications; methods: analysis of literary sources and documents, methods of analysis of systematic analysis. **Results:** On the basis of analysis of scientific papers of leading scientific of soviet and modern period such as B. Ashmarin, V. Bal'sevich, T. Bondar, O. Borisova, V. Volkov, V. Filin, O. Vaceba, A. Nesterova, I. Prihod'ko, G. Putyatina, S. Rodak, S. Stadnik, L. Chekhovska, O. Shinkaruk and others; conceptual positions of the youth and reserve sports, its structure and features of development are exposed. **Conclusions:** compiling of the materials will contribute to a subsequent scientific search in the direction of perfection of the youth and reserve sport in Ukraine.

Keywords: theoretical principles, scientific researches, the youth sport, reserve sport, structure, components.

References:

1. Basenko Ye. V., Ashanin V. S., Gradusov V. A. *Pedagogika, psikhologiya ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vikhovannya i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical education and sport], Kharkiv, 2007, vol. 11, p. 5–7. (rus)
2. Bondar T. S. *Organizatsiyno-pedagogichna tekhnologiya menedzhmentu uchnivskikh fizkulturno-ozdorovchikh klubiv: dis. ... kand. nauk fiz. vikh.* [Organizational and educational technology management student sports and recreation clubs], Kharkiv, 2010, 232 p. (ukr)
3. Borisova O. V. *Visnik LNU imeni Tarasa Shevchenka* [Journal of LNU], Lugansk, 2013, vol. 8 (267), iss. I, p. 129–138. (ukr)
4. Varenik O. N. *Slobozans'kij nauk. -sport. visn.* [Slobozhansky science and sport bulletin], Kharkiv, 2007, vol. 12., pp. 322–324. (rus)
5. Volkov L. V. *Teoriya i metodika detskogo i yunosheskogo sporta* [Theory and technique of child and yunosheskoho sports], Kyiv, 2002, 294 s. (rus)
6. Volobueva I. V., Gradusov V. O. *Pedagogika, psikhologiya ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vikhovannya i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical education and sport], Kharkiv, 2006, Vol. 12, pp. 26–31. (ukr)
7. Ivanova L. *Fizichne vikhovannya v shkoli* [Physical education in schools], 2004, № 1, pp. 5–6. (ukr)
8. Kolotukha O. V. *Kultura narodov Prichernomorya* [Culture of the peoples Black Sea], 2002, vol. 36, p. 283–288. (ukr)
9. Lipova L. A., Zamaskina P. I., Malishev V. V. *Profilne navchannya: teoriya i praktika* [Profile Education: Theory and Practice], Kyiv, 2007, 192 p. (ukr)
10. Nesterova A. *Sportivnyi visnik Pridniprova* [Sports Bulletin Dnieper], Dnipropetrovsk, 2008, vol. 1, pp. 100–103. (ukr)
11. Nizhevska T. V. *Teoriya ta metodika fizichnogo vikhovannya* [Theory and methods of physical education], 2008, vol. 3, pp. 10–12. (ukr)
12. Platonov V. N., Sakhnovskiy K. P. *Molodezh nauka olimpizm: II Mezhdunarodnyy forum* [Youth Science Olympism: II International Forum], Moscow, 2002, pp. 173–176. (rus)
13. Prihodko I., Levadna S. *Moloda sportivna nauka Ukraini* [Young sports science of Ukraine], 2008, V. 12, T. 1, pp. 265–269. (ukr)
14. Putyatina G. M. *Organizatsiyni aspekti optimizatsii diyalnosti sportivnikh shkil na osnovi programno-tsilovogo upravlinnya: avtoref. dis. ... kand. nauk z fiz. vikh.* i [Organizational aspects of optimization of sports schools based program target management: Authors thesis], Kharkiv, 2008, 21 p. (ukr)
15. Rodak S., Vatsaba O., Tsos A. V., Kozibrotskiy S. P. *Fizichne vikhovannya, sport i kultura zdorov'ya u suchasnomu suspilstvi* [Physical education, sport and health culture in modern society], Lutsk, 2009, vol. 2 (6), 117 p. (ukr)
16. Roters T. T., Mazin V. M. *Pedagogika formuvannya tvorchoi osobistosti u vishchiy i zagalnoosvitniy shkolakh* [Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary schools], Zaporizhzhya, 2012, Vol. 24, pp. 294–301. (ukr)
17. Sviridenko O. O. *Zbirnik naukovikh prats Poltavskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni V.G. Korolenka* [Collected Works of Poltava State Pedagogical University named after VG Korolenka], 2007, Vol. 3–4 (55–56), pp. 224–229. (ukr)
18. Stadnik S. *Moloda sportivna nauka Ukraini* [Young sports science Ukraine], Lviv, 2012, Vol. 16, T. 4, pp. 156–162. (ukr)
19. Filin V. P. *Teoriya i metodika yunosheskogo sporta* [Theory and methods of youth sports], Moscow, 1987, 128 p. (rus)
20. Chekhovska L., Karpa I., Pasichnyak V. *Materiali Vseukrainskoi nauko-vo-praktichnoi konferentsii z mizhnarod. uchastyu "Problemi aktivizatsii rekreatsiyno-ozdorovchoi diyalnosti naselennya"* [Materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international. participation "Problems activating recreational and health activities of the population"], Lviv, 2008, pp. 61–68. (ukr)
21. Shinkaruk O. A. *Teoriya i metodika fizichnogo vikhovannya i sportu* [Theory and Methodology of Physical Education and Sport], 2004, № 2, pp. 65–69. (ukr)

Received: 15.03.2014.

Published: 30.04.2014.

Анастасія Сергіївна Бондар: к. фіз. вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Анастасия Сергеевна Бондарь: к. физ. восп., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры:

ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Anastasiia Bondar: PhD (Physical Education and Sport), Associate Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-2816-4985

E-mail: anastasiabond1@mail.ru

Сергій Миколайович Котляр: к. фіз. вих., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Сергей Николаевич Котляр: к. физ. восп., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Sergey Kotlyar: PhD (Physical Education and Sport), Associate Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

E-mail: s-kotlyar@mail.ru

Наталія Вікторівна Тихонова: Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Наталья Викторовна Тихонова: Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Nataliia Tikhonova: Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

E-mail: tusen-ka@yandex.ru

